

Jednání podnikatele – aktuální otázky

Doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D.
Masarykova Univerzita
Právnická fakulta

Kontakt:
kotasek@law.muni.cz

K tématu

- Mimořádný praktický význam
- Aktuálnost
 - Jednání prokuristů
 - Koncepční otázky u výkladu § 15 odst. 1 ObchZ
 - Rozhodnutí velkého senátu NS

Osnova přednášky

- Přehled právní úpravy
- Zastoupení
- Přímé jednání
- Kolize mezi přímým jednáním a zastoupením

Jednání podnikatele - přehled



Jednání podnikatele v § 13 ObchZ

(1) Je-li podnikatelem fyzická osoba, jedná osobně nebo za ni jedná zástupce. Právníká osoba jedná statutárním orgánem nebo za ni jedná zástupce.

(2) Ustanovení tohoto zákona o jednotlivých obchodních společnostech a družstvu určují statutární orgán, jehož jednání je jednáním podnikatele.

(3) Vedoucí organizační složky podniku (§ 7 odst. 1 a 2), který je zapsán do obchodního rejstříku, je zmocněn za podnikatele činit veškeré právní úkony týkající se této složky.

Zastoupení prokuristou – právní úprava

Prokura (§ 14 ObchZ) - speciální druh plné moci zapisované do OR.

Podnikatel jí zmocňuje prokuristu ke všem právním úkonům, ke kterým dochází při provozu podniku.

Prokuru uděluje výhradně podnikatel zapsaný do OR (FO i PO), prokuristou může být pouze fyzická osoba

Obsah prokury

Základní prokura - všechny právní úkony, ke kterým dochází při provozu podniku, nikoliv však zcizování a zatěžování nemovitostí

Rozšířená prokura – úkony viz výše včetně zcizování a zatěžování nemovitostí.

Způsob jednání prokuristou

Prokura individuální – každý prokurista může jednat sám

Prokura kolektivní – § 14/4 - musí jednat alespoň dva společně (příp. všichni prokuristé)

Sporné: Lze např. u tří prokuristů (A, B, C) stanovit způsob jednání „A plus B a A plus C“ (s tím, že bude vyloučeno jednání „B plus C“)

Podepisování prokuristou

Prokurista podepisuje tak, že k firmě podnikatele připojí podpis a dodatek označující prokuru – *prokurista, per procuram, p.p. SPORNE* – je platný podpis bez doložky?

Prvorepublikový Nejvyšší soud (Vážný, č. 11 328): Ku platnosti podpisu prokuristy za firmu se nevyhledává, by vyznačil u podpisu dodatek naznačující prokuru podle čl. 44 ObchZ. K jeho podpisu na směnce stačí, že jej prokurista vyznačí tím, že podepsal, připojiv svůj podpis ke znění firmy vyznačenému na směnce razítkem, třebaže bez dodatku naznačujícího prokuru.

VS v Praze, 5 Cmo 308/94 (Soudní rozhledy, č. 4/1996, s. 88 an.): „součástí podpisu prokuristy je podle § 14 odst. 5 ObchZ doložka o prokuře. Bez této doložky nejde o podpis prokuristy. Nestačí jen skutečnost, že jde o osobu zapsanou jako prokurista v obchodním rejstříku. Přesto může tento podpis podnikatele zavazovat, byl-li podepsaný oprávněn jednat za něj i z jiného důvodu“.

Opačný závěr: Rozsudek VS v Praze 9 Cmo 873/99 ze dne 26. listopadu 2001 (publikován v časopisu Obchodní právo, č. 4/2002, s. 24an.) :“oprávnění prokuristy jednat na základě udělené prokury vzniká zápisem do obchodního rejstříku a není vázáno na uvedení dodatku označujícího prokuru”.

Jednání podnikatele dle § 15 ObchZ

Kdo byl při provozování podniku pověřen určitou činností, je zmocněn ke všem úkonům, k nimž při této činnosti obvykle dochází.

§ 15 odst. 1 ObchZ

Nejde o smluvní zastoupení, ani o zastoupení, které by muselo mít trvalý charakter (postačí i pověření jednorázové).

NS, 29 Cdo 2074/2000: „jednatelské oprávnění vyplývající z ustanovení § 15 ObchZ není založeno na určení příslušných úkonů ve vnitřních organizačních předpisech, nýbrž na pověření určitou činností při provozu podniku a na obvyklosti právních úkonů, k nimž při této činnosti dochází, přičemž jejichž obvyklost je třeba posuzovat objektivně, nezávisle na případném vymezení ve vnitropodnikových normách“.

Příklad: řidič podnikatele (NS 32 1878/2007)

Kogentní charakter § 15 ObchZ?

Ustanovení § 15 ObchZ „upravuje tzv. zákonné zmocnění podnikatele (bez ohledu na to, zda jde o fyzickou či právnickou osobu). Výše uvedené ustanovení je kogentní a jeho aplikaci nelze, ať již smluvně nebo jednostranným právním úkonem, vyloučit ani omezit. To znamená, že smlouvou založené konkrétní zmocnění oprávněných osob jednat za podnikatele v určitých smluvních vztazích nevylučuje možnost zastoupení podnikatelem jinými osobami, a to ani v případě, jde-li o zastoupení na základě zákona, včetně jednání podnikatele podle § 15 obch. zák. ...“

NS 32 1161/2008

Právní vztah, z něhož pověření vychází

„Zákon neobsahuje žádné omezení týkající se poměru těchto osob k podnikateli (nemusí jít o zaměstnance podnikatele, popřípadě o osobu v jiném, obdobném vztahu k podnikateli) a neurčuje ani obsah a formu pověření“.

NS, 29 Odo 569/2002

Pověří-li podnikatel svého bratra, aby „kontroloval a ukazoval, co se má ještě udělat a dodělat“, je pověřený oprávněn k převzetí díla (natěračských prací).

NS 32 Odo 631/2002

Pověří-li podnikatel svého syna doručením faktury, dává mu tím současně i oprávnění k inkasu fakturované částky ve smyslu § 15 ObchZ.

NS 32 Odo 1352/2005

Intimace pověření

Jestliže se nepodaří prokázat, že určitá osoba byla skutečně pověřena výkonem určité funkce v rámci provozu podniku, je bez významu otázka, zda s tímto domnělým pověřením souvisí sporné jednání (NS 32 Cdo 1237/98).

SPOR: Novela obchodního zákoníku publikovaná pod č. 370/2000 Sb. doplnila do § 15 ObchZ druhý odstavec: „Překročí-li zástupce podnikatele zmocnění podle odstavce 1, je takovým jednáním podnikatel vázán, jen jestliže o překročení třetí osoba nevěděla a s přihlédnutím ke všem okolnostem případu vědět nemohla“.

Výklad „obvyklosti“

Interpretační kritéria:

- charakter podnikatele (velikost, odvětví)
- individuální poměry podnikatele
- rozlišení podle adresátů úkonu (podnikatelské a nepodnikatelské sféry)
- odmítnutí aplikace § 15 ObchZ v pracovněprávních vztazích (NS 21 Cdo 594/2000)
- zahrnutí pasivního jednání podnikatele, zahrnutí reálného jednání
- často „normativní charakter rozhodování“

Deskriptivní v. normativní ambice rozhodování

- „V případě ředitele akciové společnosti – středního průmyslového podniku – který není statutárním orgánem ani jeho členem, jde o osobu, u níž je obvyklé, aby za tuto osobu podepisovala směnky podle § 20 odst. 2 ObchZ § 15 ObchZ“ (VS v Praze, 5 Cmo 308/94)
- „Přijetí směnky ekonomickým náměstkem ředitele obchodní společnosti lze považovat ve smyslu § 15 ObchZ za obvyklý úkon“ (NS, 29 Cdo 2074/2000)

Komparace s německou úpravou

- *Handlungsbevollmächtigter*

§ 54 odst. 2 HGB : “ (2) Zur Veräußerung oder Belastung von Grundstücken, zur Eingehung von Wechselverbindlichkeiten, zur Aufnahme von Darlehen und zur Prozeßführung ist der Handlungsbevollmächtigte nur ermächtigt, wenn ihm eine solche Befugnis besonders erteilt ist.“

Sporná možnost substituce

„...Ize dovodit, že (ředitel bankovní pobočky) byl oprávněn sám podepisovat úvěrové i zástavní smlouvy a byl též oprávněn k totožnému právnímu jednání pověřit další podřízené pracovníky pobočky...“

NS 33 Cdo 2839/99

Zákonné zmocnění u vrcholového managementu

Ředitelé:

- leasingová smlouva a směnka - NS 32 Cdo 1237/98
- vystavení směnky na 4 mil. Kč (pobočka banky) – NS 29 Odo 608/2004
- stavební dílo – NS 5 Tdo 1096/2006

Zákonné zmocnění u činností ve stavebnictví

„Je obvyklé, aby pracovník, který byl pověřen technickým dozorem při provádění díla, zhotovené dílo sám přebíral“

NS 29 Cdo 2735/99

Přímé jednání podnikatele

§ 13 odst. 4 ObchZ „Je-li podnikatelem právnická osoba, je vázána vůči třetím osobám jednáním uskutečněným jejím statutárním orgánem nebo likvidátorem, i když překročil rozsah jejího předmětu podnikání, ledaže jde o jednání, které překračuje působnost, kterou tomuto orgánu svěřuje nebo dovoluje svěřit zákon“.

§ 13 odst. 4 ObchZ “Omezení jednatelského oprávnění statutárního orgánu právnické osoby vyplývající ze stanov, společenské smlouvy či jiného obdobného dokumentu nebo z rozhodnutí orgánů právnické osoby není možno uplatňovat vůči třetím osobám, i když byla zveřejněna“.

Způsob jednání v. vnitřní omezení

Vyřešený SPOR:

Ustanovení stanov o způsobu jednání právnické osoby není vnitřním omezením jednatelešského oprávnění ve smyslu ustanovení § 191 odst. 2 obch. zák., ale ustanovením odchylného způsobu jednání jménem společnosti podle ustanovení § 191 odst. 1 téhož předpisu.

29 Odo 216/2003

29 Odo 198/2002

20 Cdo1860/2002

Formální otázky podepisování prostřednictvím statutárních orgánů

- *Nutnost uvedení funkce?*
- *„...předseda představenstva nebo místopředseda představenstva a jeden člen představenstva“ (NS 30 Cdo 665/2006)*
- *Rozbor typického způsobu jednání:*

den vzniku členství v představenstvu

Jménem společnosti jedná představenstvo. Za představenstvo jsou oprávněni jednat jménem společnosti vždy nejméně dva členové představenstva společně.

Podepisování se děje tak, že k vytištěnému nebo napsanému názvu společnosti připojí své podpisy dva členové představenstva s uvedením svých funkcí.

Jednání „za“ a „jménem“

NS 29 Odo 216/2003: „ustanovení stanov o způsobu jednání právnické osoby není vnitřním omezením jednatelského oprávnění ve smyslu ustanovení § 191 odst. 2 ObchZ“

Čl. I § 8 SŠZ: Kdo se podepíše na směnku jako zástupce osoby, za kterou není oprávněn jednat, je sám směnečně zavázán, a zaplatí-li, má tatáž práva, jaká by měla osoba, za kterou podle svých údajů jednal. To platí i o zástupci, který překročil meze svého oprávnění.

SPORNÉ: Je zavázán ve smyslu čl. I § 8 SŠZ samotný člen představenstva osobně?

Záporně Dědič, J.: Podpisy na směnce. Profit č. 44//1995, s. V; Jablonka, B.: Podpis na zmenke z pohladu viazanosti konajúcich osob, Právní rozhledy č. 8/2003, s. 426-427.

Opačné náhledy: soudní praxe

(Ne)přípustný souběh?

"...osoba, která je statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu právnické osoby, nemůže být současně zákonným zástupcem této osoby..."

Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 15. října 2008,
sp. zn. 31 Odo 11/2006